

ลูกหนี้ในระบบ โดดเดี่ยวจริงหรือ?

อุมาพร แพรประเสริฐ
กรมสอบสวนคดีพิเศษ
จักรินทร์ พลอยสีสวย
ธนาคารแห่งประเทศไทย

ทุกคนคงทราบดีว่า **“หนี้ในระบบ”** เป็นหนี้ที่ลูกหนี้และเจ้าหนี้ตกลงกันเอง เจ้าหนี้จึงต้องรับความเสี่ยงเต็มที่หากมีการเบี้ยวหนี้เกิดขึ้น เมื่อเป็นเช่นนั้น เจ้าหนี้ต้องปิดความเสี่ยงของตัวเองด้วยวิธีการต่าง ๆ ซึ่งหลักการปกติของการทำธุรกิจ แต่ในทางปฏิบัติ **เจ้าหนี้จำนวนไม่น้อยกลับใช้ช่องว่างทางกฎหมายทำเกินกว่าเหตุ** ไม่ว่าจะเป็นการคิดดอกเบี้ยสูงกว่าที่กฎหมายกำหนด มีทนายความหัวหมอเป็นคู่คิดคอยร่างสัญญาให้เจ้าหนี้ได้เปรียบ หรือมีนักเลงคอยข่มขู่-คุกคาม-บังคับลูกหนี้ให้คืนเงินตามสัญญา และ **ที่ร้ายกว่านั้นคือ เจ้าหนี้บางราย ตั้งใจยึดทรัพย์ลูกหนี้ตั้งแต่เริ่มปล่อยกู้** โดยการให้เซ็นเอกสารยินยอมต่าง ๆ เพื่อให้พร้อมยึดทรัพย์ไว้ล่วงหน้า และทำสารพัดวิธีเพื่อบีบให้ลูกหนี้ตกอยู่ในภาวะผิมนัดชำระหนี้ เพื่อให้มีข้ออ้างยึดทรัพย์ โดยเฉพาะกรณีชายฝาก จนลูกหนี้ต้องสูญเสียบ้าน ที่อยู่อาศัย ที่ดินทำกิน

พฤติกรรมต่าง ๆ ข้างต้นดูเหมือนว่า เจ้าหนี้ในระบบสามารถลิดรอนสิทธิ และเอาไรต์เอาเปรียบลูกหนี้ได้โดยไม่ต้องเกรงใจใครเสมือนบ้านเมืองไม่มีชื่อไม่มีแป จนทำให้ลูกหนี้จำนวนไม่น้อยรู้สึกโดดเดี่ยว

คำถามคือ ลูกหนี้ในระบบโดดเดี่ยวจริงหรือ?

คำตอบคือ **ไม่จริง** เพราะหลายปีที่ผ่านมา ภาครัฐตระหนักถึงปัญหานี้และพยายามแก้ไขปัญหานี้นอกกระบบอย่างยั่งยืน ในหลายเรื่องสำคัญ อาทิ

กระทรวงยุติธรรม มีหน่วยงานภายใต้กำกับดูแลซึ่งทำหน้าที่ในการช่วยเหลืออำนวยความสะดวกเป็นธรรม ให้คำปรึกษาแก้ไขปัญหาหนี้สินให้แก่ลูกหนี้อยู่ 4 หน่วยงาน ได้แก่

1. กรมสอบสวนคดีพิเศษ มี “ศูนย์ช่วยเหลือลูกหนี้และประชาชนที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม” ทำหน้าที่รับเรื่องร้องเรียนและช่วยเหลือลูกหนี้ที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมจากปัญหาหนี้ในระบบ ด้วยการช่วยตรวจสอบข้อเท็จจริง สืบสวนแสวงหาข้อเท็จจริง ดำเนินคดีกับเจ้าหนี้ รวมถึงการนำมาตรการทางภาษีมาบังคับใช้กับเจ้าหนี้ ช่วยประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบังคับใช้กฎหมายกับเจ้าหนี้ในระบบ เช่น สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ประสานจัดหาแหล่งทุนของรัฐ เช่น กองทุนหมุนเวียนเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรและผู้ยากจน สำนักบริหารจัดการธนาคารที่ดิน สถาบันการเงิน ประสานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย และเข้าร่วมในการเจรจาไกล่เกลี่ยระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้ นอกจากนี้ ยังมีการอบรมให้ความรู้ทางกฎหมายเพื่อให้ลูกหนี้ตกเป็นเหยื่อในการทำสัญญาอีกด้วย

ที่สำคัญ ที่ผ่านมากรมสอบสวนคดีพิเศษได้เสนอแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราซึ่งมีตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 โดยเพิ่มโทษทั้งจำคุกและปรับให้สูงขึ้น และกำหนดให้การอำพรางการกู้เงินเป็น

ความผิดตามกฎหมาย จนมาเป็นพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2560 ทำให้ประชาชนได้รับการคุ้มครองสิทธิมากขึ้น สำหรับลูกหนี้ที่ต้องการความช่วยเหลือ ติดต่อที่ ศูนย์ช่วยเหลือลูกหนี้และประชาชนที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม กรมสอบสวนคดีพิเศษ **อาคารราชบุรีดิเรกฤทธิ์ (อาคารเอ) ชั้น 2 โทร 02-575-3344 หรือ 02-831-9888** ต่อ 1033, 1202, 1033

2. กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ทำหน้าที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ซึ่งปัจจุบันกรมฯ เปิดศูนย์ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทขึ้นตามพระราชบัญญัติไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท พ.ศ. 2562 โดยตั้งเป้าหมายจะเปิดศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ ให้ครบทุกหมู่บ้าน สำหรับกรณีหนี้สิน หากลูกหนี้ต้องการ “**คนกลางช่วยเจรจาไกล่เกลี่ย**” สามารถยื่นคำร้องขอได้ที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทในพื้นที่ หรือที่กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ถนนแจ้งวัฒนะ หรือติดต่อไปได้ที่หมายเลข **1111** กด 77

3. กรมบังคับคดี เป็นหน่วยงานปลายน้ำของกระบวนการหนี้ ทำหน้าที่ยึดทรัพย์ลูกหนี้ตามคำพิพากษา ดำเนินการประกาศขายทอดตลาด และชำระบัญชีคืนเงินให้กับเจ้าหนี้ แม้จะถือว่าเป็นหน่วยงานที่ต้องทำตามคำพิพากษาของศาล **แต่ในชั้นบังคับคดีคู่ความก็ยังสามารถเจรจาไกล่เกลี่ยกันได้**อีกเรียกว่า “**การไกล่เกลี่ยชั้นบังคับคดี**” ดังนั้น แม้จะมาถึงในขั้นนี้ลูกหนี้ก็ยังมีความหวังที่จะรักษาทรัพย์ของตนไว้ โดยสามารถติดต่อไปได้ที่หมายเลข **1111** กด 79

4. สำนักงานยุติธรรมจังหวัด ซึ่งเปรียบเสมือนตัวแทนกระทรวงยุติธรรมที่ตั้งอยู่ในทุกจังหวัด ประชาชนที่มีปัญหาสามารถติดต่อขอความช่วยเหลือได้ที่สำนักงานยุติธรรมประจำจังหวัดได้โดยตรง

สำนักงานอัยการสูงสุด ซึ่งมีสำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดี เป็นหน่วยงานหนึ่งในกระบวนการยุติธรรมที่มีบทบาทสำคัญในการคืนความเป็นธรรมแก่ลูกหนี้ด้วยโอกาส ด้วยการให้คำปรึกษาด้านกฎหมายและเป็นตัวกลางไกล่เกลี่ยหนี้สินให้ลูกหนี้ตั้งแต่ขั้นก่อนฟ้อง จนถึงชั้นบังคับคดี ทั้งนี้ ลูกหนี้ในระบบที่อยู่ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร สามารถติดต่อได้ที่ **สำนักงานอัยการสูงสุด โทร. 02-142-1444** หรือ**สำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน (ส่วนกลาง) โทร. 02-142-2034** ถ้าอยู่ต่างจังหวัดสามารถติดต่อได้ที่ **สำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิฯ แต่ละจังหวัด¹**

กระทรวงมหาดไทย มีศูนย์ดำรงธรรม ทำหน้าที่รับเรื่องร้องเรียนของประชาชนในทุกเรื่องรวมทั้งปัญหาหนี้ในระบบ ร่วมกับหน่วยงานอื่นเพื่อปราบปรามและไกล่เกลี่ยปัญหาหนี้ในระบบในพื้นที่ที่รับผิดชอบ ซึ่งประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนสามารถไปปรึกษาขอความช่วยเหลือได้ที่ศูนย์ดำรงธรรมประจำจังหวัดทั่วประเทศ และสามารถโทรศัพท์ติดต่อได้ที่ **1567**

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ จัดตั้งศูนย์ป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับหนี้ในระบบ ที่พร้อมช่วยประสานงานกับตำรวจทุกท้องที่ ดังนั้น ลูกหนี้ที่ถูกคุกคามจากเจ้าหนี้จนไม่สามารถดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างปกติ สามารถติดต่อขอความช่วยเหลือที่หมายเลข **1599**

¹ หมายเลขโทรศัพท์ของสำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิฯ แต่ละจังหวัด สามารถค้นหาได้จาก <https://www2.ago.go.th/index.php/lwcontact>

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีบทบาทสำคัญในการแก้ปัญหาหนี้นอกระบบ โดยมีสำนักบริหารกองทุนเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรและรับเรื่องร้องเรียน (สกร.) ที่มีวัตถุประสงค์ในการ **“ปลดปล่อยหนี้สินหรือซื้อที่ดินคืนให้แก่ลูกหนี้”** หรือหากเกษตรกรเช่าที่ดินทำการเกษตรประสงค์จะซื้อเป็นของตนเอง ก็สามารถยื่นขอกู้วงเงินสูงสุดถึง 2.5 ล้านบาท ทั้งนี้เป็นไปตามเงื่อนไขของกองทุนฯ ผู้ที่มีปัญหาหนี้สินสามารถยื่นคำร้องได้ที่สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัด ตามภูมิลำเนาและที่สำนักบริหารกองทุนเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรและรับเรื่องร้องเรียน สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ถนนราชดำเนินนอก กรุงเทพมหานคร โทร. **02-280-7750** หรือ **02-280-7753**

สถาบันบริหารจัดการธนาคารที่ดิน (องค์กรมมหาชน) หรือเรียกสั้น ๆ ว่า **ธนาคารที่ดิน** ทำหน้าที่รับเรื่องร้องเรียน ช่วยเหลือแก้ไขปัญหาเกษตรกรและผู้ยากจนที่มีปัญหาที่จะสูญเสียสิทธิในที่ดินจากการจำนองและขายฝาก ด้วยการให้สินเชื่อเพื่อชำระหนี้ตามคำพิพากษาที่เกี่ยวกับที่ดินในชั้นบังคับคดีและขายทอดตลาดหรือสินเชื่อเพื่อซื้อที่ดินที่ถูกขายทอดตลาดหรือหลุดขายฝากไปแล้วไม่เกิน 5 ปี โดยผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือสามารถติดต่อได้ที่ **02-278-1244** หรือ **02-278-1648** ต่อ 601, 602, 610 และ **092-659-1689**

กระทรวงการคลัง ได้พยายามผลักดันให้เจ้าหนี้นอกระบบเข้ามาอยู่ในการกำกับของภาครัฐ เปิดโอกาสให้เจ้าหนี้นอกระบบเข้าสู่ในระบบ โดยเข้ามาประกอบธุรกิจสินเชื่อรายย่อยระดับจังหวัด หรือสินเชื่อพิโกไฟแนนซ์ (PICO Finance) ซึ่งเจ้าหนี้ที่ต้องการดำเนินธุรกิจพิโกไฟแนนซ์จะต้องจดทะเบียนในรูปแบบบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนจำกัด จึงมีสิทธิปล่อยกู้กับประชาชนโดยไม่ต้องมีหลักทรัพย์ค้ำประกันและปล่อยกู้ฉุกเฉินได้² ดังนี้

รายละเอียดสินเชื่อ	ทุนจดทะเบียนขั้นต่ำ	
	5 ล้านบาท	10 ล้านบาท
วงเงินสินเชื่อ	ไม่เกิน 50,000 บาท	เกิน 50,000-100,000 บาท
อัตราดอกเบี้ยสูงสุดไม่เกิน	36%	50,000 บาทแรก ดอกเบี้ย 36% เกิน 50,000 บาท ดอกเบี้ย 28%

กระทรวงการคลังเป็นผู้กำกับดูแล แม้ว่าอัตราดอกเบี้ยเงินที่เจ้าของธุรกิจพิโกไฟแนนซ์จะได้รับน้อยกว่าธุรกิจกู้ยืมนอกระบบที่คิดอยู่ในปัจจุบัน แต่เป็นการดำเนินธุรกิจที่ถูกกฎหมาย

นอกจากนี้กระทรวงการคลังได้จัดตั้ง **ศูนย์รับแจ้งการเงินนอกระบบ ในสังกัดสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง (สศค.)** พร้อมให้คำแนะนำช่องทางการไกล่เกลี่ยหนี้นอกระบบและช่องทางสินเชื่อหรือความช่วยเหลืออื่น ๆ อาทิ สินเชื่อจากสถาบันการเงินเฉพาะกิจ เช่น ธนาคารออมสิน ธกส. หรือ ธนาคาร SMEs เป็นต้น หรือการขอพิโกไฟแนนซ์ โดยติดต่อที่เบอร์โทร. **1359**

² <https://1359.go.th/picodoc/#>

และเนื่องจากปัญหานี้มีผลกระทบต่อระบบสร้างความเดือดร้อนกับประชาชนอย่างต่อเนื่องยาวนาน จึงมีภาคเอกชนให้ความสำคัญ และพร้อมให้คำปรึกษากับลูกหนี้ได้แก่

มูลนิธิธัญญา วงศ์เสนา เพื่อการปฏิรูปสิทธิลูกหนี้ ที่มีประสบการณ์ในการช่วยเหลือลูกหนี้ในระบบจำนวนมากและมีเครือข่ายทั่วประเทศ โดยเจ้าหน้าที่มูลนิธิฯ จะช่วยเป็นตัวกลางไกล่เกลี่ยระหว่างลูกหนี้และเจ้าหนี้ ทั้งนี้ ผู้ต้องการคำปรึกษาสามารถติดต่อที่เบอร์โทร. **081-776-3606** นอกจากนี้ **สภานายความในพระบรมราชูปถัมภ์** พร้อมให้คำปรึกษาข้อกฎหมาย โปรดติดต่อที่ **02-522-7124** ถึง 27 หรือ **02-522-7143** ถึง 47

สำหรับ ธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) แม้ไม่ได้ทำหน้าที่กำกับดูแลเจ้าหนี้ในระบบและแก้ปัญหาโดยตรง แต่ตระหนักว่า ปัญหานี้เป็นอุปสรรคสำคัญต่อภารกิจแก้หนี้ภาคประชาชนที่ ธปท. กำลังขับเคลื่อนขณะนี้ จึงพยายามให้ข้อมูลเกี่ยวกับการแก้ไขหนี้สิน รวมทั้งหนี้ในระบบ หากท่านใดสนใจสามารถศึกษาเพิ่มเติมได้ที่ www.bot.or.th หรือเพจเฟซบุ๊ก **“ธนาคารแห่งประเทศไทย”**

ขอให้ลูกหนี้ทุกท่านมั่นใจว่า แม้จะเป็นหนี้ในระบบ ก็ไม่โดดเดี่ยว

*บทความนี้เป็นข้อคิดเห็นส่วนบุคคล ซึ่งไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับข้อคิดเห็นของธนาคารแห่งประเทศไทย
และกรมสอบสวนคดีพิเศษ*